

tens? — Tum quia textus canonis (*Exodi* 4) hoc idem ostendit : ut patet de virga virtute divina conversa in serpentem, et iterum redeunte eadem numero; et de manu Moysi, quæ prius fuit facta leprosa, quæ postea rediit ad priorem statum. — Tum quia miracula sanctorum hoc testantur : ut patet de tauro quem sanctus Sylvester suscitavit. — Hæc ille.

Et in hoc secundus articulus terminatur.

ARTICULUS III.

PONUNTUR SOLUTIONES

§ 1. — AD ARGUMENTA CONTRA PRIMAM CONCLUSIONEM

I. Ad argumenta Scoti. — Quantum ad tertium articulum, respondendum est objectionibus supradictis. Et ideo

Ad primum Scoti contra primam conclusionem, dicitur quod auctoritas Philosophi quæ adducitur de 8. *Metaphysicæ* (l. c. 11 et 12), non est ad propositum usquequaque : quia Philosophus non loquitur ibidem de identitate vel distinctione numerali, sed solum de specifica. Quod patet per expositionem sancti Thomæ super eodem loco (lect. 4); ubi sic dicit : « Quia Philosophus superius dixerat quod una erat materia omnium, posset aliquis dubitare quomodo ex una materia diversitas rerum procederet. Antiqui enim naturales attribuebant hoc casui, tollentes causam agentem, ponentes per raritatem et densitatem ex una materia rerum diversitatem produci. Hoc ergo removet Philosophus, et dicit primo, quod *contingit, una materia existente, fieri diversa, propter causam moventem* : aut quia est alia et alia causa movens; aut quia eadem causa movens se habet ad operandum diversa diversimode. Videmus enim ex ligno fieri arcam et lectum ab uno artifice, secundum diversas formas artis quas apud se habet. Quia vero, licet materia prima sit communis omnibus, tamen materie propriæ vel proximæ sunt diversæ diversorum, ne quis totam diversitatem iterum attribuat moventi, et nullo modo materiali principio, subiungit quod *in quibusdam diversorum ex necessitate est diversa materia*, propria scilicet (x). Non enim quodlibet natum est fieri ex materia qualibet; sicut serra non fit ex ligno. Nec etiam est in potestate moventis ut hoc fiat : non (y) enim potest facere serram ex lana vel ligno, quæ, propter suam molliem, non sunt apta ad opus serræ, quod est secare. Patet igitur quod diversitas rerum est ex movente et materia.

(x) scilicet. — Om. Pr.

(y) non. — nec Pr.

Si ergo contingat aliquod idem secundum speciem fieri ex alia et alia materia, ut phialam ex argento et auro, manifestum est quod principium movens erit idem, scilicet ars (x). Si enim materia esset diversa, et movens diversum, necesse esset quod etiam factum esset diversum. » — Hæc ille. — Ex quibus, et multis aliis dictis Philosophi, eodem capitulo, patet quod ipse non intendit quod ad identitatem numeralem agentis et materie sequatur identitas numeralis effectus, sed solum specifica; et ad diversitatem specificam illorum sequitur diversitas specifica effectus. Utrum autem ille idem effectus numero, qui producitur ab uno agente, posset produci ab alio agente ejusdem speciei de eadem materia vel subjecto, visum fuit in *Secundo* (y) quod non; licet arguens oppositum dicat in 2. *Sentent.* (dist. 20, q. 2); in quo plane contradicit sibiipsi, quia nunc dicit quod si agens sit alius numero, effectus erit alius numero.

Huic solutioni concordat Durandus (dist. 43, q. 2), respondens ad hoc argumentum in hac forma : « Dicendum, inquit, quod, agente et materia seu subjecto manentibus eisdem secundum numerum, non oportet esse eundem effectum secundum numerum : quia, si unitas agentis et materie seu subjecti sufficit ad unitatem effectus, tunc sequeretur quod eadem numero circulatio cœli quæ fuit heri, esset hodie et cras, et sic semper; quia idem numero cœlum manet, et eadem numero intelligentia movens; hoc autem est absurdum. Ipsi etiam sibiipsis contradicunt : qui alibi dicunt quod, si in aliquo instanti appropinquaret ignis ligno, generaret hunc ignem, et, si in alio instanti appropinquaret alius ignis eidem ligno, generasset eundem ignem numero; ergo, secundum eos, diversitas agentium secundum numerum non causat diversitatem numeralem effectus; quare nec identitas identitatem; ergo, supposito eodem subjecto et eodem agente secundum numerum, non est necesse effectum esse eundem secundum numerum. Quod autem dicit Philosophus, 8. *Metaphysicæ* (l. c. 11), quod diversitas effectus est ex diversitate agentis vel materie, intelligendum est de diversitate specifica, sicut Philosophus exemplificat de arca et lecto quæ fiunt ex ligno, propter aliam et aliam formam existentem in mente artificis, quæ movet ad utrumque. Unde pluralitas numeralis effectuum non cadit sub illa regula. » — Hæc Durandus.

Sed hanc responsionem quoad aliqua conatur Petrus labefactare, dicens (dist. 43, q. 2) quod « solutio illa, quoad illud quod dicit de diversitate et identitate agentis et patientis, non videtur valere. Quia, si diversa agentia producant unum effectum,

(x) scilicet ars. — secundum artem Pr.

(y) Gr. 2 *Sentent.*, dist. 20, q. 1, art. 3, § 2. (Vol. 4, pag. 178 et seq.)

non propter hoc sequitur e converso (α) quod unum plura vel diversa : quia in divinis Pater et Filius spirant unum, sed non propter hoc Filius duos; nec in creaturis videmus necesse, cum ad unum effectum concurrant quatuor causæ, quod quolibet earum faciat plures effectus, immo necesse est contrarium. — Solutio autem alia, licet sit bene ad mentem Philosophi, tamen a simili potest argui quod, sicut diversitas specifica effectus numquam est nisi ex diversitate agentis vel patientis specifica, sic nec numeralis nisi ex numerali. Propter quod potest dici quod idem manens idem, et eodem modo se habens specie, idem facit specie, sive illud esse specificum sit secundum substantiam, vel secundum accidens absolutum, vel relativum, quod tunc concurrunt necessario ad agendum, sicut idem approximatum agit, non approximatum vero non agit, cum agere et non agere differant plus quam genere. Inter agens autem et patiens non est differentia in his nisi in habitudine propinquitatis et distantie. Et similiter, quia approximare (β) nunc et prius non est idem numero, sicut nec motus localis cuius est terminus, ita nec effectus ejus nunc et prius est idem numero. Secus autem in Deo, ubi nulla est variatio per hoc quod (γ) nunc causat et prius ». — Hec Petrus. Et addit quod « non sequitur : *Est idem numero agens et materia; ergo idem est effectus.* Quia, si idem homo per eandem viam vadat, et redeat, non propter hoc est eadem itio, nec ambulatio; quia in prima vult habere novam mercedem et juste, non sic in secunda. Similiter, si dicatur quod ambulatio non est res permanens, sed successiva; — dicendum quod motus ita est effectus sicut res permanens; unde, si ad unitatem agentis et materie sequitur unicus effectus, ita tenebit in motu sicut in re permanente. Rursus, quia, si quis eadem penna in eadem tabula rescribat litteram deletam, vel in eadem cera numero, non propter hoc est eadem littera, nec figura numero, quæ prius. Rursus, idem agens, scilicet sol, generavit, non coagente agente particulari, nisi forte continente (δ), puta vermes in terra; nec propter hoc resuscitavit eundem vermem numero. Similiter, si uxor nutrietur solis carnibus filiorum suorum, cognita a patre (ε) eorum regeneraret eosdem (ζ) numero, si ratio illa valeret; quia idem numero agens qui prius, Deus, homo, sol, idem patiens, eadem materia, menstruum (η); quod est falsum. Ideo, etc. ». — Hec Petrus, et bene, nisi quoad illa in quibus impugnatur solutionem Durandi.

Cum enim dicit quod diversa agentia producant eundem effectum, etc., si intelligat quod quolibet illorum producat illum effectum, puta (α) tamquam causa efficiens totalis et sufficiens, non tamquam pars causæ totalis et per se sufficientis, et quolibet illorum producat effectum in eodem gradu et ordine causalitatis, puta tamquam immediata, propria et proxima, et non quod unum sit causa universalis, aliud causa proxima, nec unum tamquam efficiens mediatum, et aliud immediatum, sed quod quolibet sine alio sufficeret producere, — tunc falsum supponit, quia casus ille numquam contingit. Ille enim calor qui producit a duobus calidis, non posset idem numero produci ab unico illorum, ut visum fuit, 2. *Sentent.* (dist. 20, q. 1). Si autem intelligat quod duo agentia alio modo possint concurrere ad productionem ejusdem effectus in numero quam sit dictum, non est ad propositum. Nec valet quod dicit de Patre et Filio producentibus unicum Spiritum Sanctum : quia Pater et Filius in tali productione non sunt duo principia Spiritus Sancti, sed unum; nec agunt duabus actionibus, sed una; nec sunt plura agentia substantive, licet sint plures agentes adjective. Quod autem ulterius dicit de quatuor causis specificè distinctis concurrentibus in creaturis ad eundem effectum in creaturis, — non valet ad propositum : quia solum loquimur de pluralitate causarum efficientium. Dicitur ergo quod impossibile est eundem effectum numero a diversis efficientibus totalibus per se sufficientibus simul vel successive produci, et quod, diversificato efficiente per se sufficiente, diversificatur effectus. Nec tamen oportet quod ad identitatem solius efficientis, vel solius materie aut subjecti, vel amborum, sequatur idem effectus numero. Nec hoc vult Philosophus. Tamen, secundum dicta Scoti, sicut identitas causarum infert identitatem effectus, ita diversitas diversitatem effectus, sicut patet ex recitatis in secundo articulo. — Cum autem ulterius dicit Petrus, quod videtur posse argui quod, sicut diversitas specifica effectuum semper requirit aliquam diversitatem specificam in causa efficiente, ita diversitas numeralis effectuum requirit diversitatem numeralem in causa, etc.; — dicitur quod non valet consequentia : quia plura requiruntur ad distinctionem specificam quam ad numeralem. Conceditur tamen quod in causis et effectibus creatis distinctio numeralis effectuum necessario requirit aliquam distinctionem in causis efficientibus, vel materialibus. Sed non oportet quod talis distinctio sit secundum realem diversitatem substantiæ ipsius efficientis, vel materie; sed sufficit aliqua distinctio accidentalis : puta quia alia actione, vel motu aut mutatione, agit nunc quam prius; ad diversitatem autem motus, vel actionis, sufficit interruptio temporis. Cætera dicta Petri stare possunt.

(α) *id.* — Ad. Pr.

(α) *e converso.* — Om. Pr.

(β) *approximare.* — *approximans* Pr.

(γ) *quod.* — *qua* Pr.

(δ) *continente.* — *continuitate* Pr.

(ε) *a patre.* — Om. Pr.

(ζ) *eosdem.* — *idem* Pr.

(η) *in viro.* — Ad. Pr.

Ad secundum, quod est replica contra primam responsionem ibidem recitatam, — dicitur primo, quod illa responsio bona est, si intelligatur modo statim expresso, scilicet quod diversitas numeralis effectus potest contingere ex sola alienitate actionis, quae contingit ex interruptione temporis. — Dicitur secundo, quod prima replica contra illam responsionem non valét; quia consequentia principalis non valet, nec ejus probatio. Quia, licet continuïtas temporis intermedii nihil faciat ad identitatem rei permanentis, ut permanens est; facit tamen ad ejus unitatem et identitatem, ut subest motui vel mutationi, et a qua dependet ut a per se causa, et ut a principio *quo* vel *quod*. Sic autem est de omni producto ab agente naturali. Cum ergo nullum agens naturale possit actionem præteritam resumere, consequenter nec potest terminum illius actionis iterum producere: quia nunquam due actiones ejusdem ordinis possunt terminari ad eundem effectum in numero, per quarum quolibet realiter de non esse in esse producat realiter, et per aliam non produceretur, sed, prius existens, alicui materiae communicaretur vel uniretur; sicut patebit ex post dicendis. — Illa autem quæ arguens adducit de influentia, nihil valent. Tum quia, cum dicit *primo* (x), quod similis influentia cum alio agente sufficit ad identitatem effectus qui producit ab isto agente, in se falsum est; et, ut prius dictum est, contradicit dictis in primo argumento, ubi vult quod causa et effectus se consequuntur in identitate et diversitate. Tum secundo, quia falsum assumit in *secunda forma*, scilicet quod influentia eorū non sit aliquid absolutum, sed pura relatio: hujus enim falsitas patet; quia talis influentia est principium agendi realiter; quod non competit puro respectui. Et propter multa alia illud secundum argumentum non valet.

Concordat huic responsioni Durandus. Inquit enim sic (dist. 43, q. 2): « Unitas et entitas effectus existentis in tribus signis temporis, dependet per se a causa sua conservante, et ab actione per quam conservatur. Quæ actio interruptitur, si effectus sit in secundo signo et non in primo, vel e contra. Actio autem interrupta, et maxime naturalis, non potest per naturam eadem numero redire. Quare nec terminus actionis. » — Hæc ille.

Sed ista solutio non placet Petro. Ideo aliter respondet, dicens (dist. 43, q. 2) quod « existentia hodierna, ut sit eadem cum antehæsterna, dependet ab hæsterna, non simpliciter, nec respectu Dei, sed secundum quid, et respectu creature. Quæ creatura conservando antehæri, et cessando conservare hæri, si hodie reincipiat conservare, non eodem modo se habet nunc sicut prius: quia est mutata de otio in actum; quia omne agens creatum refertur realiter ad passivum; quod Deo non convenit. Ideo crea-

tura agit aliud nunc quam prius necessario: quia habet se aliter nunc quam prius, et non eodem modo. Et, per oppositum, semper se habens nunc ut prius, si de necessitate nature ageret, semper ageret eundem effectum quem prius; nisi effectui repugnaret stare, sicut motui. Vel, quia agit ut vult, facit hoc quando vult, et non quando non vult ». — Hæc Petrus.

Mihi tamen videtur quod responsio Durandi, dum tamen non extendatur ad Deum, est bona, et secundum mentem sancti Thomæ, ut patet in primo articulo.

Ad tertium principate dicitur quod idem numero permanens, his produci, non est simpliciter impossibile, sed simpliciter possibile respectu Dei; non autem respectu creature. Ideo consequentia secunda ibidem facta non valet, qua dicitur: *Hoc non est simpliciter impossibile, ergo est in causalitate omnium eorum in quibus fuit*: sed est fallacia consequentis.

Concordat huic solutioni Petrus, solvendo quintum Durandi contra secundam conclusionem, quod est huic simile. Dicit enim sic (dist. 43, q. 3): « Idem numero reparari, est possibile simpliciter. Et tamen est impossibile nature: quia, quamvis natura agentis et subjecti sint æque potentia sicut prius (ex quo sequitur quod æque perfectum effectum possunt sicut prius), non tamen se habent eodem modo numeraliter ad invicem sicut prius, sed solum eodem modo specie; et ideo in eundem effectum specie possunt, non numero. Licet autem materia non eodem modo se habeat ad Deum, postquam habuit formam, ut prius, quando eam a Deo recipiebat, Deus tamen eodem modo se habet ad omnia. Et ulterius, etiam Deus ex parte subjecti (x) nullam habitudinem requirit; unde, sicut sine subjecto potest producere effectum, sic, sine hoc quod subjectum habeat eandem habitudinem, potest eundem effectum imprimere. » — Hæc Petrus.

Ad hoc etiam faciunt bene dicta Bernardi de Gannato contra Henricum, recitata contra tertiam conclusionem: scilicet qualiter forma corrupta, vel destructa, non amplius remanet in potentia naturali materie, in ordine ad actum naturalem, licet remaneat in potentia obedienciali materie, in ordine ad Deum. Et de hoc amplius postea dicetur.

Ad quartum dicendum est sicut ad secundum respondet Durandus. Quia scilicet, in casu argumenti, si radius produceretur continue a sole in primo et ultimo instanti et tempore intermedio, tunc continue maneret eadem actio et mutatio; ideoque nil mirum si continue permaneret idem numero effectus. Secus autem est ubi radius non producit nec conservatur tempore intermedio: quia tunc interruptitur prima actio, a cujus iden-

(x) *prima*. — Om. Pr.

(x) *subjecti*. — *objecti* Pr.

titate numerali dependet identitas numeralis radii; ideoque radius in ultimo instanti productus, non est idem numero qui prius, sed idem specie, sicut et productio ultima cum prima. Sive ergo identitas radii in ultimo instanti dependeat ab existentia ejus in tempore intermedio, sive non, tamen constat quod dependet a prima productione; quæ, quia non potest resummi, nec consequenter identitas radii, sed est alius et alius. Potest etiam responderi ad hoc sicut respondet Petrus ad secundum in forma; ideo, sicut dicit ad secundum, dicatur ad quartum.

Ad quintum patet responsio ex dictis Bernardi superius recitatis (x). Si enim loquamur de potentia materie quoad suum absolutum, antecedens est verum, sed consequentia non valet. Si vero loquamur de potentia materie quoad absolutum, et quoad ordinem quem dicit ad formam, tunc consequentia bona est, sed antecedens est falsum: Nec ejus probatio in hoc sensu procedit, sed duntaxat in primo. Vide ergo per longum dicta Bernardi, quia optime faciunt pro hac solutione; et similiter ea quæ dicta sunt in solutione tertii (6) argumenti de potentia naturali et obedientiali.

Ad sextum respondet Durandus (dist. 43, q. 2), dicens quod « negatio præcedens productionem rei, et sequens, sunt ejusdem rationis, quantum est de natura negationis. Et, secundum hoc, neutra impedit productionem rei. Sed sequens negatio, non quatenus negatio solum, sed quatenus interrompens entitatem rei præexistentis, facit quod productio sequens non est eadem cum præcedente; propter quod nec res producta potest esse eadem. Hoc autem non facit negatio præcedens ». — Hæc Durandus.

Sed ista solutio non placet Petro. Dicit enim (dist. 43, q. 2) quod « ista solutio non valet; quia concluderet quod nec Deus potest idem numero reparare. Et contra solutionem suam est: quia negatio præcedens tollit omnem entitatem rei; non autem est plus entitatem rei interrompere ad tempus aliquid præcedens, et ad tempus supponere, quam ipsam ad omne tempus præcedens negare; quanto enim aliquid plus distat ab entitate, tanto minus potest fieri ens; unde, si, non obstante quod res nunquam habuit esse, eadem numero potest produci, multo magis si semel habuit esse, dum tamen hoc ei non repugnet, nec agenti. Ergo quando est talis quod non potest pluries sumi, sed tantum semel, tunc similiter res illa potest fieri tantum semel, non pluries, ut motus: fieri enim terminatur ad esse; et cui repugnat pluries esse, et fieri. Idem est quando repugnat agenti, ut creature: nam sicut alicui creature repugnat pluries agere unum effectum in specie, ut corporali, quæ fatigatur, et tandem deficit, sicut animalia cessant generare; sic

repugnat toti creature eundem effectum numero sæpius agere; quia omnis creatura aliter se habet postquam egit quam ante, unde non potest agere sicut ante in omnibus et per omnia, etiamsi alias non sit ex parte effectus repugnantia. Nec est dicendum quod non sit defectus ex parte effectus nec agentis, sed ipsius actionis: quia ubi est actio simplex, sine motu et mutatione, nihil ei repugnat, nisi quod repugnat principio vel termino; motui autem et mutationi aliquid repugnat ex se, quod neutri extremo repugnat, ut simultas, vel aliquid hujusmodi ». — Hæc Petrus.

Mihi tamen apparet quod responsio Durandi, intellecta precise de actione creature, est ad mentem beati Thomæ. Talis enim actio est cum mutatione, et, cessante termino, productio cessat, nec potest eadem numero resummi: ideoque nec ejus terminus potest actione creature resummi, vel idem numero reparari. Secus est de actione Dei, quæ nunquam cessat aut interrumpitur propter quancunque cessationem effectus per eam producti; et ideo quicunque effectus per eam productus, quancunque destruitur, potest per eam reproducitur. Et sic patet quod non est idem nec simile de utraque actione. — Quod autem dicit Petrus de interruptione entitatis ad tempus, et de negatione ejus quantum ad omne tempus præcedens, etc., non valet contra illud quod dictum est: quia non dicimus quod sola interruptio entitatis prius existentis sit totalis causa impossibilitatis reparationis annihilati vel corrupti; sed quod interruptio entitatis et actionis creature præexistentis est causa impossibilitatis reparationis rei corruptæ vel annihilatæ per agens creatum, et per actionem creatam, cui repugnat pluries sumi eandem numero cum interruptione. — Cum autem Petrus assignat totalem rationem hujus impossibilitatis existentis variationis ipsius agentis creati, quia aliter se habet postquam egit quam se haberet antequam ageret, — non videtur sufficere: quia ubi agens non aliter se habet nunc quam prius secundum aliquid absolutivum vel relativum, quod sit principium actionis vel termini vel effectus ejus, quancunque varietur secundum alia impertinentia ad actionem vel terminum vel effectum, non videtur quod ex sola tali alteritate impossibilitetur ad aliquid quod prius erat sibi possibile; sed sic est de illa alteritate quam ponit Petrus; ergo illa sola non est causa quare agens creatum non potest reproducere corruptum, quod prius produxerat. Oportet ergo assignare aliam causam facientem ad propositum. Nec apparet alia nisi illa quæ dicta est, ubi præsertim manet idem agens et materia quoad omnia principia actionis et termini vel effectus. Et quod sic responsio Durandi, bene intellecta, sit ad mentem sancti Thomæ, patet. Nam ipse (x), Quodli-

(x) Cfr. art. præc., § 3. iii.

(6) tertii, — secundi Pr.

(x) ubi supra. — Ad. Pr.

beto 4, art. 5, arguit sic, tertio loco: « Differentia est causa numeri. Sed nihilum non facit aliquam differentiam; quia non entis non sunt species neque differentie, secundum Philosophum. Ergo quod redactum est in nihilum, potest reparari. » Ecce argumentum. Sequitur responsio: « Dicendum quod nihilum non est differentia alicujus entis; sed per hoc quod aliquid reducit in nihilum, interrumpitur continuatio essendi, quae pertinet ad unitatem motus et eorum quae consequuntur ad motum. » — Hec ille. — Ex quibus patet quod dictum est, etc.

Ad septimum respondet Petrus (dist. 43, q. 2), dicens quod, « licet virtute divina possit prius permanere, variato posteriore; tamen, secundum naturam, semper (x) necesse est, variato posteriori, variari prius; sicut mutatio accidentium magis facta abiecit a substantia. Et sic naturaliter, variata rei permanentia, licet posteriore, variatur unitas; licet respectu Dei non semper sit necesse. » — Hec Petrus, et bene. — Cui potest addi quod argumentum procedit secundum non causam ut causam. Quia unitas rei permanentis secundum numerum in secunda productione post corruptionem, non impeditur propter solam variationem in permanentia et continuatione essendi, sed propter variationem alicujus priorum precedentis unitatem et entitatem rei productae, scilicet ipsius productionis, quae est cum mutatione, loquendo de agente creato. Et ideo, variato priori, necesse est variari posteriori. Omne enim productum ab agente creato posteriori est mutatione, et presupponit eam ut causam sui, ut patet ex dictis in secundo articulo, et amplius patebit in isto tertio; ideo, variata mutatione, variatur productum a creatura.

Ad octavum dicitur quod probatio conclusionis bene intellecta sufficienter concludit; nec fundatur in falso. Ubi sciendum quod, sicut dicit Durandus (dist. 43, q. 2), « quando aliquid dependet ab alio per se et de necessitate, multiplicato eo, necessario ipsum oportet multiplicari. Sed forma producta per se et ex necessitate dependet a sua productione; immo est idem, secundum aliquos (quo dato, magis haberetur propositum). Ergo, plurificata actione, necesse est formam productam multiplicari. Constat autem quod alia actio est secundum numerum illa per quam res producitur primo, et illa per quam secundo reparatur. Ergo et forma quae est terminus primae productionis, est alia secundum numerum ab illa quae est terminus secunda. Quod autem illae actiones sint duae, et non una, patet: quia quaelibet earum est motus, vel mutatio sequens motum; sed motus qui sunt in diversis temporibus, et mutationes sequentes tales motus, sunt ex necessitate diversi motus et mutationes, quantum est de cursu naturae;

et communis doctrina Philosophi hoc habet, quod unitas temporis sequitur ad unitatem motus et actionis; quare, etc. Sequitur ergo conclusio principalis, quod natura non potest eandem formam numero reparare. — Quod autem dicit arguens, quod duo motus differentes secundum speciem, etc.; —

dicendum quod non est simile de actionibus quarum quaelibet producit terminum actionis ut sit, et de actionibus quarum neutra, vel saltem alia, non producit terminum actionis ut sit, sed ut sit (x) hoc vel aliud in ipso. Pluralitas enim primarum actionum necessario ponit pluralitatem terminorum; non autem pluralitas secundarum, quales sunt duo motus locales, et similiter generatio et resurrectio. Ex quibus patet ad primam et tertiam instantias adductas. — Ad secundam vero dicitur quod non fuit intentio Augustini, quod productum per propagationem, et postea corruptum, possit idem numero reparari per putrefactionem, vel e contra, nec quod propagatio et putrefactio possint concurrere ad idem numero (z) producendum, ita quod per quamlibet actionem producatur totum; quia illa sunt impossibilia. Sed voluit dicere quod aliqua sunt, quae secundum suam speciem possunt produci per propagationem vel putrefactionem. Sed hoc non est contra propositum nostrum. » — Hec Durandus.

Petrus vero (dist. 43, q. 2) dicit quod responsio ad dictum Augustinum non sufficit. « Quia sicut duae generationes equivoe non necessario terminantur ad effectum univocum, sed univocum: ut mus per putrefactionem genitus, seminando, alium generat, utique suae speciei, ex femella simili modo per putrefactionem generata. Quando autem masculus et femina sunt unius speciei, et genitum est eis univocum, quamvis equivoe cum eis generatum; sicut Adam et Eva similiter producti genuerunt filios ejusdem rationis, licet non similiter productos. Quod autem ab equo et asina generetur burdo, vel nullus, est quia coeunt cum femella alterius speciei. Unde aliter dicendum, quod contingit duas generationes terminari ad idem productum, quando terminus per primam productus est, et per secundam non est productus, sed communicatus: sicut nutritio et generatio terminantur ad idem. Quando vero per utramque terminus producitur per naturam, sunt duo producta, sicut et duae productiones. Sed respectu Dei non oportet, qui potest multiplicare media ad unum extremum. Nec obstat de generatione univoca: quia diceret aliquis quod illae generationes sunt univoe intrinsece considerate, quia recipiunt speciem a termino ad quem; sed extrinsece prout dicitur univoca quae est ab agente unius rationis, et equivoca quae est ab alio, sunt equivocae. Sic enim omnis generatio in qua concur-

(x) semper. — super Pr

(y) idem. — Ad Hr

(z) numero. — per Pr

runt agens universale et particulare ejusdem (x) rationis, habet rationem univocæ et æquivocæ : quia æquivocæ extrinsece, sed univocæ intrinsece. » — Hæc Petrus.

Mihi videtur quod impossibile est, quacunque virtute, idem productam, his produci duplici actione creata, quæ sit per se causa ipsius producti. Sed non est inconveniens idem produci primo productione creata, tamquam per se causa; et, si corrumpitur postea, vel annihilatur, iterato produci productione increata, tamquam per se causa. Quod si concurrat productio creata cum increata, illa secunda productio creata non erit per se causa, sed per accidens, illius producti; sed solum productio increata.

Ad nonum respondet Petrus (dist. 43, q. 2), quod « responsio quam dat Scotus ad dictum Aristotelis (2. de Generatione, l. c. 70), non valet. Quia aut ipse intelligit quod est possibile per naturam, sed nunquam vel raro contingit; aut ipse intelligit quod frequenter vel semper contingit. Si secundo modo, manifeste est contra intentionem Philosophi: quia, si illud contingit semper (scilicet idem numero reparari), ergo est necesse, et non solum possibile, quia sempiterna sunt necessaria. Si autem contingit frequenter, et raro oppositum, tunc Philosophus debuit dicere magis quod redeunt quam quod non redeunt: quia id quod est raro et per accidens, non cadit sub arte; sed id quod est frequenter, est ponendum physico. Si autem intelligit primo modo, quod est possibile, sed raro vel nunquam contingit, falsum est: quia virtutes naturales agunt frequenter, vel ut semper. Si ergo virtus nature est ad idem numero reparandum, ergo vel frequenter vel semper idem numero reparat. Et sic, cum natura agit de necessitate nature illud quod potest, quantum et quando potest, per consequens natura celestis, quæ in superioribus agit ut semper, quancumque in superioribus ageret, semper idem numero ageret (z); et sic eadem erit numero circulatio quæ fuit hodie et heri, etiamsi fuisset interrupta (quod magis dicunt etiam Deo esse impossibile); et eodem lapsis numero semper rediret, et illuminatio aeris et stellarum semper eodem numero rediret, ex quo natura illuminantis et illuminabilis hoc potest. » — Hæc Petrus, et bene.

II. Ad argumenta Aureoli. — Ad argumenta Aureoli contra eandem conclusionem, dicitur quod precat secundum non causam ut causam: quia causa quare per agens naturale non potest corruptum idem numero redire, non est diversitas tem-

poris precedentis et sequentis, ut arguens putat, sed diversitas primæ mutationis cum secunda. —

Dicitur secundo, quod, in primo casu ibidem recitato, ille ignis qui productus fuisset ex stupa in A instanti, si activum fuisset applicatum passo, in (z) alio instanti produci potuit, ubi omnes cause naturales, tam superiores quam inferiores, universales et particulares, agentes et materiales, quæ concurrerant in A instanti, concurrissent et eodem modo se habuissent quolibet in se et in ordine ad alias in alio instanti, sicut concurrerant et se habebant in A instanti, et eadem actione egissent in alio instanti qua egissent in A instanti; aliter non. Non tamen sequitur, si tunc fuisset productus idem ignis in alio instanti, qui erat producendus in A, quod similiter idem ignis, post sui corruptionem, fuisset reparatus in alio instanti: quia aliud est loqui de effectu nunquam producto, et de effectu corrupto; quia effectus producibilis naturaliter, si nondum est (z) productus, est in potentia naturali activa efficientis, et passiva naturali subjecti vel materiæ; secus est de potentia effectus corrupto, ut patuit superius, ex dictis Bernardi de Gannato (y). — Dicitur tertio, quod, in secundo casu ibidem recitato, falsum sine quacunque probatione assumitur, scilicet quod intensio caloris interrupta, sit eadem numero cum intensione non interrupta, ut patuit ex dictis, et patebit inferius ex dicendis, etc.

§ 2. AD ARGUMENTA CONTRA SECUNDAM CONCLUSIONEM.

I. Ad argumenta Durandi. — Ad argumenta Durandi contra secundam conclusionem nunc dicendum est. Et quidem

Ad primum respondet Petrus (dist. 43, q. 3), dicens quod « major est verax scilicet Deus non plus posse propter hoc quod agit libere, quam si ageret necessario, quamvis aliqui dicant quod minus: quia, si ageret necessario, produxisset mundum ab æterno, si tamen esset producibilis; immo, nisi ab æterno produxisset, nunquam produxisset, quia idem manens idem, etc.; sed, si libere non potuit, ut dicunt. Sed minor est falsa. Et ad probationem, dicendum quod, licet Deus ageret tunc sicut creatura quoad modum, non tamen quoad virtutem; quin posset producere angelum et colun, quod nulla natura potest, etiam si de necessitate ageret; ita, etsi de necessitate ageret, non sequitur quod non posset idem numero reparare, per hoc quod creatura hoc non potest. — Ad id de Filio, dicendum est per interruptionem. Quia, si, per impossibile, divina generatio interromperetur et

(x) ejusdem. — Om. Pr.

(y) natura agit de necessitate nature illud quod potest, quantum et quando potest, per consequens natura celestis, quæ in superioribus agit ut semper, quancumque in superioribus ageret, semper idem numero ageret. — naturaliter agit; agit ut semper, quancumque ageret Pr.

(z) nullo. — Ad. Pr.

(a) aut. — Om. Pr.

(y) Cfr. art. præc., § 3, III.

rediret, esset eadem numero, et idem filius. Quia unumquodque agitur sicut natum est agi; unde illud quod non est natum esse nisi numero idem, non potest multiplicari. Propter quod, si non maneret prior generatio, vel spiratio, rediret eadem; quia huiusmodi non sunt nata multiplicari. Sic enim Deus generat (z) Deum, sicut persona personam; quod autem genitum (z) debet distinguere a genitore, facit ibi numerum personae generantis et generantis, non autem Dei generati et genitoris; sed sunt unus Deus genitus et gignens, non autem una persona; quia personalitas nata est multiplicari, non autem divinitas. » — Hæc Petrus.

Sed videtur in aliquibus deficere. Primo, in hoc quod concedit majorem Durandi. Illa enim videtur falsa. Nam, si Deus ageret mere naturaliter, non posset in tot opposita sicut nunc potest, puta in contradictoria, ut est producere mundum et non producere, annihilare et non annihilare. Talia enim potest nunc, et tunc non posset; quia natura determinata est ad unum. Sicut patet quod, quia Deus natura producit ad intra Filium et Spiritum Sanctum, ideo non potest non producere illos. Nec philosophi concederent Deum posse cessare a productione mundi, vel posse mundum a se productum annihilare, sicut fides concedit. Ideo, etc.

Ad secundum respondet Petrus (ibid.); et dicit quod « prima pars processus concedenda est. Sed ad secundam, dicendum est, quod sicut asinus producibilis virtute finita non potest creari nisi virtute infinita, quia iste modus repugnat virtuti finite; sic dico quod producere eundem effectum specie cum priori non repugnat, sed producere eundem numero cum corrupto, repugnat virtuti create. Unde ad illud quod tertio dicitur, concedendum est quod diversa habitudo hoc facit. Quia, quamvis habitudo, utrum realis, non sit per se principium actionis, tamen illa est causa sine qua non actionis; quia agens approximationem agit, elongatum non agit, cum tamen esse proprie et forte sint habitudines. Unde, quia omne agens creatum reale refertur ad suum passum, quia potentia passiva refertur ad activam sibi coordinatam, inde est quod aliter se habet quod agit vel egit, quam antequam egisset; propter quod alium effectum producit quam prius. Deus autem semper eodem modo se habet realiter, et solum se habet diversimode secundum rationem; quod nihil variat; alias, si diversitas habitudinis impediret effectum esse unum, cum anima in resurrectione habeat aliam habitudinem quam prius, quia corrupto corpore conservatur per se a Deo, nunc autem in corpore, esset alia anima, et per consequens non diceret idem homo. Et, licet in hoc sit dissimile, quia ibi est effectus formalis, et hic effi-

ctivus, tamen illa propositio, *Idem manens idem*, ita tenet in causa formali sicut in agente, et plus; quia varietas et unitas causae formalis multo magis variat vel unit effectum quam illa quae est causae agentis. Quod ergo iste asinus non generat asinum eundem numero quem ille, etiamsi esset eadem materia numero, potest reduci in diversitatem numeralem generantium. Quod autem asinus secundo generans, etiamsi esset eadem materia numero, non generat eundem quem prius, est quia non habet eandem habitudinem ad materiam nunc quam prius: quia illa quam prius habuit, corrupta est, hæc autem nova est; sicut ergo approximatus agit, non approximatus non agit, sic approximatus una vice generat unum, approximatus alia vice generat alium. In Deo autem non est differens approximatio, nisi pura ratione. Unde non est simile. » — Hæc Petrus.

Ita videtur mihi quod male quoad multa. Primo quidem, in hoc quod concedit primam partem processus argumenti: puta quod differens modus agendi non sit causa cur Deus potest corruptum vel annihilatum idem numero reparare, non autem agens creatum; puta quia agens naturale agit cum motu vel mutatione, non autem Deus. Ille siquidem processus non concludit contra hunc dicendi modum, qui est sancti Thomae. Nam, cum dicit Durandus, et Scotus post Durandum, quod in tali reparatione est vera mutatio, a quocumque fiat, etc.; — dicitur quod falsum est, in casu quo angelus vel materia prima post annihilationem reparentur; quia, sicut in talium creatione nulla est mutatio, ita nec in eorum reparatione. Et similiter, si totum compositum esset annihilatum cum omnibus partibus suis, et totum simul in instanti recrearetur, ibi nulla esset mutatio. Item, in casu quo forma esset corrupta, materia remanente, quando postea forma reparatur et unitur priori materiae virtute divina, licet ibi sit vera mutatio, tamen illa mutatio non est in opere divino per se causa nec reparationis formae in identitate numerali, nec unionis ejus ad materiam; quia Deus sine quacumque mutatione posset formam reparare et materiae unire, creando totum compositum et quamlibet ejus partem et omnia ejus accidentia in instanti; ubi constat quod nulla esset vera et proprie dicta mutatio. Secus est de agente creato, quod non potest agere nisi transmutando materiam vel subjectum de potentia ad actum, et consequenter nisi cum mutatione quae de per se est causa sui termini et effectus sequentis. Patet ergo quod similitudo non valet: quia, quandocumque Deus aliquem effectum producit interveniente motu vel mutatione, illa mutatio de per se habet ad effectum a Deo productum, quia sine illa posset eque illum producere. Item, cum secundo loco dicit Durandus, quod facilius videretur producere aliquid cum motu quam sine illo, etc.; — dicitur quod faci-

(z) Sic enim Deus generat. — Sicut est de generare per (z) est. — Ad Pr.

lius est proligere cum motu vel mutatione aliquid quod potest esse terminus motus et creationis de per se, quam sine motu, per solam creationem; sed illud quod corruptum est, non potest ulterius esse terminus motus vel mutationis de per se, quia nec præcedentis nec sequentis de per se; sed bene potest esse terminus creationis; ideo facilius potest reproduci per creationem quam per mutationem de per se; et sic potest reparari per Deum, qui potest creare, et non per creaturam, quæ non potest nisi per mutationem agere vel producere.

Secundo videtur Petrus deficere in hoc quod totam impossibilitatem reparationis corrupti respectu virtutis create reducit ad diversitatem habitudinis impertinentis ad actionem, ut supra dictum est. Ex hoc enim sequitur, ut deducit Aureolus (dist. 43, q. 1, art. 4), quod ignis illum calorem quem potuit hodie producere in aliqua materia sed non produxit; nunquam in futurum poterit, nec unquam prius potuit producere, nisi dumtaxat hodie: quia nunquam eodem modo se habuit aut habebit numeraliter in se et in ordine ad passum sicut hodie, licet potuerit aut possit se habere eodem modo secundum speciem. Videtur ergo dicendum quod sola diversa habitudo agentis naturalis ad suum passum quoad identitatem vel diversitatem actionis et mutationis unius ab alio, sit in causa, et non quæcumque alia habitudo, quæ nec est actio, nec est principium ejus de per se, nec terminus aut effectus actionis. Cum autem dicit Durandus, quod actio Dei interruptitur, quia primo producit, et postea corruptum reparat, — falsum est: quia actio Dei quia effectus per se ab eo producit, non est quodcumque accidens absolutum vel relatum, sed est divina intellectio et volitio, ut dictum est, 2. *Sententiarum* (dist. 1, q. 2). Utrum autem interruptatur aliquis respectus rationis Dei ad creaturam, non multum est ad propositum: quia Bernardus de Gantano dicit quod non, ut supra visum fuit; et, dato quod sic, non impossibilitaret Deum ad sua possibilita.

Ad tertium respondet Petrus (ibid.). Et dicit quod « immo diverse actiones productivæ possunt esse ad eundem terminum referri. Et non solum, secundum eum, intensio et remissio, et diversæ intensiones et remissiones, possunt esse ad unum terminum eadem (x), quæ sunt ad hoc non quod terminus sit, sed quod magis vel minus sit; immo actiones, quæ sunt ad hoc quod terminus sit. Quia quod actio et motus differant a termino, patet: quia actio est in predicamento actionis, et motus in predicamento quantitatatis; termini autem eorum extra. Immo, quando est augmentum vel decrementum continuum, ibi est duplex quantitas differens spe-

cie, scilicet manens et fluens, vel manens et fluxus. Aliter non possent esse diversi motus reales intensio et remissio, nisi terminus differret re: quia quæcumque uni et eidem sunt eadem, inter se sunt eadem. Ergo motus intensionis et remissionis augmenti et decrementi, possunt esse diversi sine diversitate termini, ex diversitate temporum; quia differunt ab ipsis terminis. Non est autem ratio quare motus vel actio productiva magis sit idem cum suo termino quam de actione alterativa. Ergo non oportet productivam esse distinctam propter distinctionem productionum. Unde aliquis diceret quod quando plura agentia concurrunt ad unum effectum producendum, sunt ibi plures productiones, sive actio sit in agente, sive in patiente, si actio est esse ab hoc; quia tunc actiones sunt ab his. Et si dicatur quod non est simile: quia ibi, si essent plures actiones, esset tamen una passio; sed quando his producit res, rei est duplex producti; — non valet; quia in generatione et resurrectione est duplex pati et recipere, quia materia his passa est, et his recipit formam. Potest ergo aliquid pluries dari, etiam non corruptum. Sed bene verum est quod non potest bis produci, nisi sit corruptum. Sed, si semel est corruptum, poterit iterum produci. Nec oportebit distingui productum primum a secundo producto, propter distinctionem productionum; quia productio differt re, vel saltem reali habitudine, a producto. » — Hec Petrus.

Mihi videtur quod idem productum numero non potest dependere per se a duabus productionibus creatis realiter distinctis: quia productio, et generaliter omnis actio creata transiens, quoad suum materiale est eadem realiter cum termino suo, sicut motus et mutatio, licet differat a termino quoad suum formale, ut visum fuit, 2. *Sententiarum* (dist. 1, q. 2) (x). Cum autem dicit Petrus, quod actio est in predicamento actionis, etc.; — dicendum quod, secundum Aristotelem, 3. *Physicorum* (l. c. 22), actio et passio et motus quoad suum materiale sunt in eodem predicamento cum suis terminis, licet quoad formalia sua, scilicet habitudines quas important, ad alia predicamenta pertineant; — Cumque ulterius dicit Petrus, de intensione et remissione, et augmento et decremento, quod, nisi realiter differant a termino, non possent esse diversi motus, etc.; — negatur consequentia. Quia terminus *ad quem* ipsius intensionis realiter differt a termino *ad quem* ipsius remissionis: terminus enim (5) intensionis caloris non est ipse calor absolute et simpliciter et sine plurali, sed calor sub esse perfecto; talia vero esse ejusdem caloris differunt realiter, licet calor maneat idem secundum essentiam, ut visum fuit in 1. *Sententiarum* (dist.

(x) a verbis *Et non solum* usque ad *realem*, om. Pr.

(x) Cf. præsertim art. 3, § 2, m.

(5) enim. — etiam Pr.

17, q. 2). Et idem dico de motu augmenti et decrementi, quod differunt realiter, non solum propter diversas habitudines, immo propter diversos terminos absolutos ad quos sunt; licet aliquid absolutum idem maneat in utroque terminorum augmenti et decrementi, sicut etiam eadem qualitas secundum essentiam est pars termini intensionis et remissionis. — Ulterius, cum dicit Petrus, quod quando plura agentia concurrunt (x), ibi sunt plures actiones, etc.: — dico (6) quod, sicut in illo casu omnia illa agentia concurrunt, et quasi unum perfectum agens, ita omnes ille particulares actiones sunt una completa actio, cui correspondet una passio. Et similiter, omnes ille actiones identificantur quoad suum materiale et absolutum, quod est forma producta; licet diversificentur quoad habitudines ad diversa agentia. — Ex quibus omnibus infero quod impossibile est plurificari secundum essentiam productiones creatas, per quarum quamlibet terminus de *non esse* in *esse* producitur, quin (γ) plurificetur productum: cum productio creata, quoad ejus materiale, sit eadem cum termino realiter.

Dico ergo aliter ad argumentum, quod scilicet idem productum potest produci duplici actione productiva: una creata, quae identificatur suo termino; et alia increata, quae essentialiter differt ab illo termino, nec ullo modo sibi identificatur. Quod autem producatur duplici productione creata de *non esse simpliciter* ad *esse*, non est possibile. — Dissimilitudo vero quam ponit arguens, de motu locali et de motu ad formam, quod scilicet (β) idem locus potest acquiri pluribus motibus, non autem eadem forma, etc., — non est sufficiens. Sed ratio et causa illius dicti est quia locus est terminus extrinsecus motus localis, nam terminus ejus intrinsecus est ipsum *ubi*; et ideo diversi motus possunt terminari ad eundem locum, non autem ad idem *ubi* secundum numerum. Forma vero est terminus intrinsecus motui per quem acquiritur, et similiter productioni creatae qua producitur. Ideo impossibile est eandem formam secundum numerum produci duplici productione creata: quia tunc esset duplex productio, et non duplex, sed una. Secus autem est de productione increata, quae nullo modo est eadem cum aliqua forma creata aut alia creatura. Et ideo non est impossibile idem productum duplici productione produci, quarum una sit creata, et alia increata.

Ad quartum respondet Petrus (ibid.), dicens quod, « in illo casu, angelus esset bis creatus, non numero creati vel creantis, sed numero creationis; sicut intensum et remissum esset bis motum, etiamsi in mundo nihil aliud esset, numero motus, et bis

passum, numero passionis, et non alterius. » — Haec Petrus, et bene; dum tamen loquatur (x) de creatione passiva, quia illa tunc numeraretur; non autem creatio activa, quae est ipsa divina essentia et volitio, quia illa non numeraretur in illo casu.

Sed forte dicit aliquis: Ita identificatur passio suo termino, vel plus, quam actio creata. Sed, propter talem identitatem actionis creatae cum suo termino, tu negas duas actiones creatas terminatas ad eundem terminum. Ergo similiter debes negare duas passiones terminari ad eundem terminum. Sed modo concessisti duas creationes passivas posse terminari ad eundem angelum. Ergo, etc. — Dicitur quod creatio passiva non est proprie passio, licet significetur modo passionis; nec est proprie mutatio; ut ostendit sanctus Thomas, 1 p., q. 45, art. 2 (ad 2^{am}). Passio enim proprie dicta implicat mutationem, quae non est in creatione. Sed « talis creatio importat habitudinem creature ad Creatorem, cum quadam novitate, sive inceptioe »; ut patet, ibidem, art. 3, in solutione tertii. Et ideo creatio passiva non est eadem cum suo termino; nec includit illum intrinsece, sicut passio proprie dicta includit suum terminum.

Ad quintum responsum est solvendo tertium Scoti contra primam conclusionem. Ideo de hoc nihil plus.

Ad sextum dicit Petrus (ibid.), quod « minor est falsa simpliciter: quia effectus dependet ex actione et agente, quae sunt duo distincta supposita, et ex agente et patiente, quae similiter sunt distincta, et ex agente universali et particulari, et ex masculo et femina foetus; et tamen non oportet multiplicari effectum. Si dicatur quod instantiae currunt de illis quorum quodlibet per se non est causa sufficiens, et quae sunt mediate; sed productio producti est illud a quo dependet productum immediate, et a quo solo perfecte, quia, posita productione, ponitur productum, omni alio circumscripto; — dicendum quod verum est. Sed, propter hoc, positis duabus productionibus successive, per quarum primam productum fuit corruptum ante secundam, non oportet secundam ad aliud productum terminari. Cum enim productio possit terminari ad omne possibile produci, et istud corruptum sit possibile produci sicut prius (quia non est magis elongatum ab entitate per annihilationem quam ante creationem); ergo, si ante erat possibile produci, et nunc est possibile. Sed quamdiu durat productum, non est possibile produci distincta productione: non quia distet ab entitate; sed quia habet entitatem productam, et quod producitur de novo, non est antequam producatur. » — Haec Petrus.

Mihi videtur quod nullus effectus creatus dependet, in genere causae efficientis, necessario, nec

(x) etc. — Ad. Pr.

(6) etc. — dicit. — Om. Pr.

(γ) quin. — quando Pr.

(β) idem. — Ad Pr.

(x) loquatur. — loquitur Pr.

essentialiter, a quacunque actione aut productione creaturæ: quia sine quacunque productione creaturæ quilibet effectus creatus posset a solo Deo produci, et sine ejus actione nullus effectus potest produci. Sola ergo ergo divina actio et productio est a qua effectus creatus necessario vel essentialiter dependet quoad suum fieri et quoad suum esse. Divina vero actio non est multiplicabilis; sed, in se una manens, potest omnem effectum creatum producere, et productum annihilare, et annihilatum reproducere, nisi ejus unitati interruptio temporis repugnet. Et ideo minor argumenti neganda est propter falsam implicationem, sive loquatur de actione creata, sive de increata. Etsi enim aliquando dictum sit superius, quod aliquis effectus dependet de per se ex actione creata, hoc intelligendum est (z) ex suppositione et conditione, scilicet si producat ab agente creato; non autem simpliciter et absolute. Unde in tali perspicuitate et necessitate multum admittitur de peraccidentalitate et contingentia.

Ad septimum dicitur quod sanctus Thomas istam questionem, scilicet utrum annihilatum per Dei potentiam possit idem numero reparari, non legitur a proposito pertractasse, nisi in questione de *Quodlibeto* supra allegata (*Quodlib.* 4, art. 5); et ibi explicavit mentem suam, tenendo quod sic: In *Scripto* vero, et *Summa*, ubi non discutebat principaliter hanc questionem, sed de illa incidentaliter loquebatur, locutus est ut plures sui temporis loquebantur doctores; et visus est dicere quod non. Nec tamen ex dictis ejus potest plene inferri quod hoc sit impossibile divine potentie, sed quod hoc contingit de potentia Dei ordinata. Et forte, quadragesimaquarta distinctione hujus, et 4. *Contra Gentiles*, ubi tractat de identitate resurgentium, non aliud intendebat nisi quod, posito et concessa illo principio Aristotelis, 2. *de Generatione* (l. c. 70), *Quorum substantia corrumpitur*, etc., non propter hoc impediretur identitas hominis resurgentis; quia nulla pars essentialis hominis per mortem cedit penitus in nihilum, tenendo quod in homine non sit alia forma substantialis nisi anima rationalis. Sed ponentes in homine aliquam formam substantialem corporalem distinctam ab intellectiva, concessa illo dicto Aristotelis, non possunt salvare ita faciliter contra philosophos Gentiles veram resurrectionem corporum, nec identitatem resurgentis et mortui. Utrum autem illud dictum Aristotelis sit verum, vel non, videtur ibidem sanctus Thomas dicere quod verum est ad mentem Aristotelis, sed non ad propositum. Ipse namque, dist. 44, q. 1, art. 1, q^{da} 2, primo loco, arguit sic: « Philosophus dicit, 2. *de Generatione* (l. c. 70): *Quæcumque habent substantiam corruptibilem* (z), *motu, non iterum-*

tur eadem numero. Sed talis est substantia hominis secundum præsentem statum. Ergo post mutationem mortis non potest reiterari idem numero. » — Ecce argumentum. Sequitur responsio: « Dicendum, inquit, quod Philosophus loquitur de reiteratione quæ fit per motum vel mutationem naturalem. Ostendit enim differentiam circulationis quæ est in generatione et corruptione, ad circulationem quæ est in motu cœli. Quia cœlum per motum localem redit idem numero ad principium motus, quia habet substantiam incorruptibilem motam. Sed generabilia et corruptibilia redeunt per generationem ad idem speciem, non ad idem numero: quia ex homine generatur semen, ex quo sanguis, et sic deinceps, quousque perveniatur ad hominem, non eundem numero, sed speciem; et ex igne generatur aqua, et ex aqua terra, ex qua ignis, non idem numero, sed speciem. Unde patet quod ratio inducta secundum intentionem Philosophi non est ad propositum. » — Hæc ille. — Ex quo patet quod mens ejus est, quod, licet corruptum non possit redire idem numero per mutationem naturalem, potest tamen redire idem per actionem supernaturalem. Similiter, cum (z), 3 p., q. 77, art. 5, dicit quod « illud quod in nihilum decidit, non redit idem numero », intelligit quod hoc non potest contingere sine novo miraculo, ut patet ex verbis ejus in fine articuli. Et eodem modo intelligenda sunt verba similia quæ ponit in eadem materia, duodecima distinctione, q. 1, art. 2, q^{da} 4.

II. Ad argumenta Aureoli. — Ad argumenta Aureoli respondetur. Et ad primum dicitur quod illud et omnia argumenta ejus sequentia, si quid probant, solum probant quod successivum corruptum reparari idem numero implicat contradictionem; et similiter de permanentibus, quantum ad esse subjectum motui et successioni. Non autem probant de entitate permanente, ut abstrahit a motu et a mutatione, quin per Dei potentiam possit eadem numero reparari, quantumcumque fuerit corrupta vel annihilata. Unde ad istud primum, negatur minor; loquendo de entibus permanentibus; licet sit vera de successivis, de quibus procedit probatio, puta de circulationibus cœli et de illuminationibus aeris interruptis, quæ fiunt cum mutatione. Si enim illuminatio aeris fieret a sole sine successione et mutatione, sicut fiet post diem judicii, tunc radius a sole procedens sine mutatione et successionem, dato quod interromperetur, posset a Deo idem numero reparari. Nec intellectus infallibilis existens necessario intelliget numerum vel distinctionem inter radii primo productum et secundo reparatum. Si autem intellectus sequens phantasie fallacias ponat

(z) est. — Om. Pr.

(z) corruptibilem. — corporalem Pr.

(z) cum. — tamen Pr.

inter illa numerum vel differentiam, nihil ad propositum, quia intellectus talis saepe fallitur. Et per idem patet ad illud quod dicit de lumine candelae.

Ad secundam conceditur conclusio illata de entitate successiva essentialiter vel denominative, inquantum huiusmodi; et de entitate permanente, prout dependet a tempore vel motu vel mutatione, tamquam effectus vel terminus. Sed de entitate permanente, inquantum permanens est, nihil concludit, ut dictum fuit.

Ad confirmationem ibi factam, dicitur quod motus et quies tempore mesurantur. Sed permanentia, inquantum huiusmodi, abstrahunt (2) a motu et quiete, et consequenter a tempore. Ideo non oportet quod interruptio permanentiae impediatur unitatem rei permanentis in ordine ad divinam potentiam, sicut interruptio motus et quietis repugnat eorum unitati.

Ad tertium, negatur minor. Nam tempus non est de intellectu esse permanentis, nec de per se cointellectu existentiae ipsius intelligibilis. Si autem tempus cointelligatur ipsi esse permanenti, hoc est de per accidens, propter imperfectionem nostri intellectus, qui pro isto statu non intelligit sine phantasmate, et admiscetur continuum et tempus. De hoc sanctus Thomas, 1. p., q. 85, art. 5, ubi arguit sic, secundo loco: «Omni compositioni adiungitur tempus praesens, vel praeteritum, vel futurum. Sed intellectus abstrahit a tempore, sicut et ab aliis particularibus conditionibus (6). Ergo intellectus non intelligit componendo et dividendo.» Ecce argumentum. Sequitur responsio: «Dicendum, inquit, quod intellectus abstrahit a phantasmatibus; et tamen non intelligit actu nisi convertendo se ad phantasmata. Et ex ea parte qua se ad phantasmata convertit, compositioni et divisioni intellectus adiungitur tempus.» — Haec ille. — Item, 1. Sentent., dist. 8, q. 2, art. 3, sic dicit: «Enuntiatio non potest fieri de aliquo nisi secundum quod cadit in cognitionem. Omne autem cognoscens cognoscit secundum modum suum, ut dicit Boetius in libro de Consolatione. Et ideo, quia ratio nostra connaturale (7) habet, secundum statum vite, accipere cum tempore, propter hoc quod (8) ejus cognitio oritur a sensibilibus, quae in tempore sunt, ideo non potest formare enuntiationem nisi per verba temporalia; unde et cogitur, de Deo enuntians, verbis temporalibus uti, quamvis intelligat eum supra tempus esse.» — Haec ille. — Ex quibus patet quod tempus non est de cointellectu esse rei permanentis de per se, sed per accidens. Et ideo substantia sepa-

rata non necessario cointelligunt tempus cum esse, nec cum aliis actibus qui tempore non mesurantur sed instanti vel aevo aut aeternitate. — Dicitur secundo, quod dictum Commentatoris allegatum intelligitur de verbis adjectivis, cujusmodi sunt, *curro, ambulo*, non autem de verbis substantivis, cujusmodi est hoc verbum *est*; alias ista esset falsa, *Deus est*; immo *ly est* non posset vere affirmari de aliqua substantia, nec de aliqua re permanente, sed solum de successivis, quia significaret solum formam fluentem et esse fluens. — Dicitur tertio, quod, dato quod tempus esset de cointellectu ipsius esse quoad omnem intelligentem, tamen ista consequentia nullam habet apparentiam: Tempus cointelligitur ipsi esse; ergo ubi est vel cointelligitur aliud tempus, est vel cointelligitur aliud esse. Quia, si valeret, tunc nullus homo posset intelligere idem esse permanens diversis temporibus, nec intelligere quod aliquod esse permanens idem numero daret, vel duraverit per duas horas, si ad variationem temporis variatur esse. — Dicitur quarto, quod interruptio temporis praeteriti et futuri, sine aliquo continuante illa, potest intelligi cum identitate numerali ejusdem esse permanentis: puta si coelum staret, et postea iterum moveretur; et idem homo viveret cum primo et cum secundo motu coeli et termino, quiete intermedia, sicut forte accidit tempore Josue, cum sol stetit. Unde patet quod variatio temporis nullo modo infert non identitatem esse permanentis.

Ad primam confirmationem, dicitur, negando minorem. Nam anima separata potest concipere Deum esse, non cointelligendo tempus. Quod evidenter patebit post diem iudicii, quando non erit tempus continuum, de quo arguens loquitur.

Ad secundam confirmationem, dicitur, negando antecedens. Nec valet probatio per simile de motu et moveri cum esse et vivere; quia fit comparatio de actu successivo et fluente ad actum stantem et permanentem. Primus enim essentialiter est in tempore, secundus vero per accidens; ideo binarius actus fluentis est semper secundum essentiam numerus; sed res permanens potest numerari per accidens, penes aliquid extrinsecum, sicut dicitur, 4. *Physicorum*, de *nunc*, quod est idem secundum substantiam, sed multiplex secundum esse. De hoc in simili sanctus Thomas, 4. *Sentent.*, dist. 40, q. 3, art. 1, in solutione tertiae quaestionculae, sic dicit: «Aliquid dicitur esse in tempore dupliciter: uno modo per se; alio modo per accidens. Quia autem de ratione temporis est prius et posterius, et illud per se inest alicui quod convenit ei secundum rationem suae speciei; ideo illa per se sunt in tempore, in quibus requiritur ad complementum suae speciei aliquid quod in futurum expectatur. Et hoc modo motus est in tempore; non enim completur species motus immediate, nisi perveniat ad ter-

(2) abstrahunt. — abstrahant Pr.

(6) particularibus conditionibus. — partibus condon. dentibus Pr.

(7) nostra connaturale. — videtur connaturalis Pr.

(8) quod. — quom Pr.

minum. Et similiter quies est in tempore, eo quod quiescere est eodem modo se habere nunc et postea; et sic de ratione quietis est ut aliquid in futurum expectetur. Per accidens vero aliquid dicitur esse in tempore, ad cuius speciei complementum nihil requiritur, quod in futurum expectetur, sicut esse hominem, quod in uno instanti completur; sed est conjunctum motui, qui per se est in tempore, prout esse hominis dicitur esse variabile. » — Hæc ille.

Ad quartum dicitur quod argumentum illud concludit quod corruptum non potest reparari idem numero per agens creatum, nec per actionem creatam; quia duæ actiones create numero differentes non possunt terminari ad eundem terminum, qui per quamlibet illarum producat simpliciter de non esse ad esse. Secus est de divina actione, a qua sola omne productum essentialiter vel necessario dependet, et quæ nunquam interrumpitur, nec essentialiter minuitur (z) aut multiplicatur. — Et per idem patet ad confirmationem ibidem factam.

§ 3. — AD ARGUMENTA CONTRA TERTIAM CONCLUSIONEM

I. Ad argumenta Aureoli. — Ad primum Aureoli contra tertiam conclusionem, negatur minor. Et ad probationem ejus, dicitur quod, licet ex reparatione alicujus motus corrupti in identitate numerali non sequatur contradictio de qua loquitur argumentum, sequuntur tamen aliæ contradictiones: puta quod talis motus est unus cum priori et non est unus cum priori, ut deducit sanctus Thomas et Godofridus. — Dicitur ulterius, quod ex tali reparatione sequitur quod idem subjectum simul et semel est subjectum prioritatis et posterioritatis, et non solum successive, et hoc respectu unius et ejusdem; et quod contraria simul insunt eidem subjecto, et quodlibet per se et essentialiter. Quod patet. Nam accipio motum localem qui factus fuit super lineam rectam ABC. Constat quod prima pars motus qui est de A in B, est essentialiter prior illa parte motus qui est de B in C. Nam prioritas et posterioritas est essentialiter de ratione motus in communi; et talis prioritas et posterioritas in singulari est de ratione hujus motus in singulari: Nam da oppositum, quod illa pars motus quæ est de B in C, sit prior ea quæ est de A in B, non posset esse idem motus qui prius secundum numerum; imò nec secundum speciem, quia primus motus erat rectus, iste autem reflexus, et termini unius differunt secundum speciem a terminis alterius, ut habetur, 8. *Physicorum* (l. c. 64. etc.). Tunc pone quod ille motus post sui corruptionem reparatur. Constat quod partes habebunt eundem ordinem,

quem prius, cum sit illis essentialis; et cum hoc habebunt ordinem oppositum, quia prima pars motus erit posterior secunda, quia erit reproducta et reparata post illam et post ejus corruptionem; et sic simul et semel erit prior et posterior illa, et hoc tam per se et essentialiter, sicut tempus reproductionis est posterius tempore primæ productionis. — Item, secundum omnes, impossibile est tempus corruptum idem numero reparari. Sed hoc sequitur, si motus idem numero reparetur. Quod probatur. Quia, licet non sit nisi unum primum et principale tempus subjective existens in motu primi mobilis, tamen, sicut ostensum fuit in 2. *Sentent.* (dist. 6, q. 1), quilibet motus, præsertim localis, uniformiter habet suum proprium tempus sibi subjective inherens, quod non est aliud quam numerus prioritatis et posterioritatis abstractivæ, vel prioris et posterioris temporis partis motus concretivæ. Cum ergo, reparato motu, reparetur eadem prioritas et posterioritas, et idem numerus prioritatis et posterioritatis in motu, sequitur quod reparetur idem tempus numero. Ex alia parte sequitur quod non est idem, sed aliud tempus. Ergo contradictoria.

Ad secundum ejusdem patet responsio per prædicta; quia includit nulla falsa. Primum est, quod duratio sit de intellectu cujuslibet existentis, potissime duratio quæ est tempus. Secundum est, quod repugnet cuilibet intellectui ligare quod permanens corruptum idem numero reparetur, vel quod hoc repugnet humano intellectui. Tertium est, quod intellectus non semper variata duratione variet ipsum durans necessario. Quartum est, quod nulla proprie dicta contradictio sequatur, si motus corruptus ponatur idem numero reparari, ut patet ex dictis.

II. Ad alia argumenta. — Ad argumenta secundo loco adducta contra tertiam conclusionem, dicitur quod rationes Durandi, et aliorum, quæ post illas posite sunt, patiuntur nullas instantias et probabiles solutiones, sicut ex dictis Petri superioribus est ostensum. Rationes autem Godofridi, quæ in idem redeunt cum rationibus sancti Thomæ, insufficienter solvit et calumniatur Durandus, sicut ostendit Petrus (dist. 42, q. 3), dicens quod « instantia ad primam rationem non valet. Quia ille motus non est unus, ejus partes non copulantur ad aliquem unum terminum communem, cum ista sit diffinitio continui. Sed motus secundum naturam interrupti, propter hoc solum partes non copulantur ad unum, quia est interruptus; nec est alia ratio. Ergo, si motus qui fuit antehier, et non huius, reparetur hodie, propter interruptionem diei hesterni, nulla pars hodierni (z) cum parte ante-

(z) minuitur. — minuitur Pr.

(g) hodiernum. — hodiernum Pr.

ponit in *de Spiritualibus creaturis*, q. 2, in solutione tertii, ubi sic dicit: « Anima habet esse subsistens, inquantum esse suum non dependet a corpore, utpote supra materiam corporalem elevatum. Et tamen ad huius esse communionem recipit (x) corpus, ut sic sit unum esse anime et corporis, quod est esse hominis. Si autem secundum aliud esse uniretur sibi corpus, sequitur quod esset unio accidentalis. » — Hec ille. — Item, in questionibus *de Anima*, q. 1, in solutione primi, sic dicit: « Licet anima habeat esse completum, non tamen sequitur quod corpus ei accidentaliter uniatur. Tum quia illud idem esse, quod est anime, communicatur corpori, ut unum esse sit totius compositi. Tum etiam quia, etsi anima possit per se subsistere, non tamen habet completam speciem, sed corpus advenit ei ad complementum vel completionem speciei. » — Hec ille.

Tunc ad primam improbationem huius, quam adducit Scotus, dicitur quod, licet humanitas, quæ dicitur entitas totalis, corrumpatur in morte hominis, tamen illa non est esse totale hominis, loquendo de esse existentie, quod totus homo actu substantialiter existit. *Esse* enim existentie hominis differt realiter a quolibet parte hominis, et ab humanitate, et ab homine, et ab hoc homine. Posset tamen humanitas dici totale esse hominis, loquendo de esse essentie; sed de hoc non loquimur nunc, sed de esse existentie. Quodlibet autem ista humanitas eodem numero in resurrectione reparatur, ostendit sanctus Thomas, 4. *Contra Gentiles*, cap. 81, dicens: « De humanitate non est intelligendum, quod sit quedam forma coniungens ex conjunctione forme ad materiam, quasi patet (a) sit alia ab utroque; quia, cum per formam materia fiat hoc aliquid actu, ut dicitur, 2. *de Anima* (l. c. 2), illa tertia forma consequens non esset substantialis, sed accidentalis. Dicunt autem quidam, quod forma partis eadem est et forma totius, sed dicitur forma partis secundum quod facit materiam esse in actu, forma vero totius dicitur secundum quod complet speciei rationem; et, secundum hoc, humanitas non est aliud (b) realiter quam anima rationalis; unde patet quod, corrupto corpore, non cedit in nihilum. Sed quia humanitas est essentia hominis, essentia autem rei est quam significat (c) definitio, definitio autem rei naturalis non significat (d) tantum formam, sed formam et materiam, necessarium est quod humanitas significet aliquid compositum ex forma et materia, sicut homo, differenter tamen. Nam humanitas significat principia

essentialia speciei, tam formalia quam materialia, cum præcissione principiorum individuantium. Dicitur enim humanitas secundum quam aliquis est homo; homo autem non est aliquis ex hoc quod habet principia individualia, sed ex hoc quod habet principia essentialia speciei; et ita humanitas significat sola principia speciei, unde significatur per modum partis. Homo autem significat (x) principia essentialia speciei, sed non excludit principia individualia a sui (y) significatione; nam homo dicitur qui habet humanitatem, ex quo non excluditur quin alia habere possit. Et propter hoc homo significatur per modum totius; significat (y) enim principia essentialia speciei in actu, individuantia vero in potentia. Sociales vero significat (z) utrumque in actu, sicut et differentiam genus habet potestatem species vero actu (a). Unde patet quod et homo in resurrectione redit, et eodem humanitas numero, propter anime rationalis permanentiam et materiam unitatem. » — Hec ille. — Similia ponit, 4. *Sentent.*, dist. 44, q. 1, art. 1, q. 2, in solutione secundi.

Ad secundam improbationem, dicitur quod, secundum prædicta, totale esse existentie substantialis hominis non est aliud quam esse existentie substantialis anime, sive conjuncte, sive separate; licet esse totale hominis, proit includit esse substantiale et esse accidentale, et similiter absolute et respectivum, sit aliud ab esse anime, et similiter, ut prius dictum est, esse qualitativum hominis, quod dicitur esse essentie, sit aliud quam esse essentie et qualitatis anime; illo modo quod anima habet qualitatem et naturam speciem, improprie. Et ad huiusmodi improbationem, dicitur, quod, licet totum, puta totus homo, habeat aliud esse essentie quam anima, non tamen oportet quod habeat aliud esse existentie; presertim quia anima humana, cum sit subsistens, secundum se semper esse existentie et subsistentie, quod non compatitur secum in eodem toto vel supposito, vel composito aliud esse actualis subsistentie, ut patet per prædicta. Secus est in supposito Christi, ut dictum fuit, 3. *Sentent.*, dist. 46.

Ad tertiam improbationem, dicitur, quod in dictis sancti Thomæ bene intellectis, in de contradictione, nulla est, vere et existens contradictio, etominus, bene illum sapientius sit apparet. Ita enim sine contradictione sunt simul, quod idem est esse anime conjuncte et anime separate, et tamen quod anime conjuncta perfectiorem statum vel perfectius esse naturale habet quam separata.

(x) recipit. — recipit Pr.

(b) realiter. — totaliter Pr.

(y) actual. — aliquid Pr.

(z) significat. — signat Pr.

(a) significat. — signat Pr.

(x) significant. — tenet Pr.

(b) a real. — a se Pr.

(y) significant. — tenet Pr.

(z) significat. — signat Pr.

(a) a verbo, sicut, ut patet ad actum, om. Pr.

quia ille excessus non attenditur quantum ad aliquid intrinsecum vel essentiale ipsi esse substantiali anime, sed quantum ad aliquid extrinsecum vel accidentale, ut puta quia aliquis effectus habet corpori conjuncta, quos non potest habere a corpore separata. De hoc sanctus Thomas, in *de Spiritualibus creaturis*, q. 2, ubi arguit sic, quinto loco: « Forma non est propter materiam, sed materia propter formam. Unde anima non unitur corpori ut perficiatur corpus; sed magis corpus, si anima est forma ejus, unitur ei propter anime perfectionem. Sed anima ad sui perfectionem non indiget corpore, cum sine corpore possit esse et intelligere. Ergo anima non unitur ei ut forma. » Ecce argumentum. Sequitur responsio: « Dicendum, inquit, quod nulla pars habet perfectionem nature separata a toto. Unde, cum anima sit pars humane nature, non habet perfectionem nature sue nisi in unione ad corpus. Quod patet ex hoc quod in virtute ipsius anime est quod fluunt ab ea quedam potentie, que non sunt actus organorum corporaliū, secundum quod excedit corporis proportionem; et iterum (2), quod fluunt ab ea potentie, que sunt actus organorum, inquantum potest contingi a materia corporali. Non autem est aliquid (3) perfectum in sua natura, nisi actu explicari possit quod in eo virtute continetur. Unde anima, licet possit esse et intelligere a corpore separata, tamen non habet perfectionem sue nature cum est separata a corpore, ut Augustinus dicit, 12. *Super Genesim ad litteram* (cap. 35). » — Hec ille. — Ex quibus patet quantum ad quid anima conjuncta, est perfectior naturali perfectione quam separata.

Nec valet obiectio in oppositum facta: quia major illa argumenti est falsa. Et ad probationem illius, dicitur quod, licet aliqua perfectio presupponatur ei quod est agere vel communicare perfectionem (quia aliquis actus prius, et aliquid esse), tamen omnis causa efficiens creata perfectior est dum actu causat quam dum non causat nisi in potentia, et dum est sub operatione quam dum est sub solo habitu, et dum communicat quam dum non communicat perfectionem. Unde sanctus Thomas, *de Potestate Dei*, q. 7, art. 10, sic dicit: « Oportet, inquit, illud quod habet semper rationem patientis et moti sive causati, habere ordinem ad agens sive movens, cum semper effectus a causa perficiatur et ab ea dependeat; unde ordinatur ad ipsum sicut ad suum perfectivum. Agentia autem sive moventia vel cause aliquando habent ordinem ad patientia vel mota vel causata, inquantum scilicet in ipso effectui vel passionis vel motu attenditur quoddam bonum, et perfectio moventis, vel agendi, sicut manifeste patet in agentibus universis, que per actio-

nem sue speciei similitudinem inducunt, et per consequens esse perpetuum sue speciei, secundum quod est possibile, conservant. Patet etiam hoc idem in omnibus aliis que mota movent vel agunt; et similiter in omnibus in quibus quodcumque bonum provenit cause ex effectu. » — Hec ille. — Item, 4. *Sentent.*, dist. 49, q. 1, art. 2, in solutione secunde questioncule, sic dicit: « Cum res magis sit in actu secundum quod est operans quam secundum quod est potens operari, erit ultima perfectio uniuscujusque rei sua operatio perfecta; unde res dicitur esse propter suam operationem. » — Hec ille. — Simile dicit, 4. 2^a, q. 3, art. 2. Et, 1 p., q. 6, art. 3: « Perfectio, inquit, rei triplex est. Prima quidem, secundum quod in suo esse constituitur. Secunda vero, prout aliqua accidentia ei superadduntur necessaria ad suam perfectam operationem. Tertia vero perfectio alicujus est per hoc quod ad aliquid aliud attingit sicut ad finem. » — Hec ille. — Item, 4. *Sentent.*, ubi statim dictum fuit (dist. 49, q. 1, art. 2, q. 2), sic dicit: « Ultimus finis rei in ipsa acceptus, est illud per quod conjungitur suo fini exteriori, qui est principium perfectionis sue. Deo autem, qui est ultimus finis rerum, res dupliciter conjungi possunt. Uno modo, per modum assimilationis; et sic illa dicuntur esse Deo conjunctissimæ, que sunt Deo similia. Et, secundum hoc, oportet illud in unoquoque esse ultimum finem ejus, secundum quod maxime Deo assimilatur. Unumquodque autem secundum hoc ad Dei similitudinem accedit, secundum quod est actu; recedit vero, secundum quod est in potentia. Et ideo illud per quod res maxime est in actu, est ultimus finis ejus. » — Hec ille. — Item, 3. *Contra Gentiles*, cap. 20: « Quodlibet res tendit in divinam bonitatis similitudinem sicut in finem. Divine autem bonitati assimilatur aliquid quantum ad omnia que ad propriam pertinent bonitatem. Bonitas autem rei non solum in suo esse consistit, sed in omnibus aliis que ad suam perfectionem requiruntur. Manifestum est ergo quod res ordinatur in Deum sicut in finem, non solum secundum esse substantiale, sed etiam secundum ea que ei accidunt pertinentia ad perfectionem, et etiam secundum propriam operationem, que etiam pertinet ad perfectionem rei. » — Hec ille. — Et in sequenti capitulo sic dicit: « Ex his autem apparet quod res tendunt in divinam similitudinem etiam in hoc quod sunt cause aliorum. Tendit enim in divinam similitudinem res creata per suam operationem. Per suam autem operationem una res fit causa alterius. Ergo in hoc etiam res intendunt simulari in divinam similitudinem ut in aliorum cause. » — Hec ille. — Et, multis alijm te, concludit sic: « Prius est unumquodque in se perfectum, quam possit alterum causare. Hec

1. *derim* *intellectum Pr*
2. *aliquid* *ad Pr*

1. *etiam res intendunt* *intendunt etiam Pr.*

ergo perfectio ultimo accidit rei, ut aliorum causa existat. Cum ergo per multa res creata in divinam similitudinem tendat, hoc ultimum ei restat, ut divinam similitudinem quærat per hoc quod sit aliorum causa. » — Hæc ille. — Et in principio capituli 22 sic dicit : « Ex premissis autem manifestum esse potest quod ultimum per quod res unaquæque ordinatur ad finem, est ejus operatio. » — Hæc ille. — Ex quibus patet quod, cum anima unita vel conjuncta corpori sit magis in actu quam separata, et plurimum effectuum causa, tam in genere causæ formalis quam efficientis, quod ipsa conjuncta perfectior est secundum naturam suam quam separata; ad quod facit, quia perfectius attingit finem suum proximum et naturalem, scilicet constituere naturam quamdam specificam integram, scilicet humanitatem et personam humanam. De hoc beatus Thomas, *de Anima*, q. 1, in solutione septimi, sic dicit : « Anima unitur corpori propter bonum substantiale, quod est substantialis perfectio, ut scilicet compleatur species humana; et propter bonum quod est perfectio accidentalis, ut scilicet perficiatur in cognitione intellectiva, quam anima acquirit ex sensibus (2). » — Hæc ille. — Item, in solutione duodecimi, sic dicit : « Anima habet aliquam dependentiam ad corpus, inquantum sine corpore non pertingit ad complementum speciei. Nec tamen sic dependet a corpore, quin (3) sine corpore possit esse. » — Item, in solutione decimisexti, sic dicit : « Principia essentialia alienius speciei ordinantur non tantum ad *esse*, sed ad *esse* speciei. Licet ergo anima possit esse per se, non tamen potest esse in complementum suæ speciei sine corpore. » — Hæc ille.

Cum autem dicit arguens, quod, secundum opinionem sancti Thome, nullum novum *esse* acquiritur per hoc quod anima communicat suum *esse* toti composito, etc.; — dicitur quod, licet non acquiratur aliud *esse* substantiale existentie, acquiritur tamen nova natura specifica, novum suppositum et persona, large loquendo de novitate, ut accipiat pro inceptione vel reparatione. Ex quibus patet quod argumenta non procedunt.

Ad quartam improbationem, negatur antecedens. Et ad ejus probationem, patuit, 2. *Solvent*. (dist. 45, q. 1), quid dicendum sit.

II. Ad argumenta Aureoli. — Ad argumenta Aureoli ultimo inducta, patet responsio ex predictis : quippe omnia illa probant secundam conclusionem nostram. Licet Durandus ad omnia talia probabiliter responderet, tamen teneo cum sancto Thoma, in *Quodlibeto*, unde sumptæ sunt conclusiones. Qualitercumque enim sensit in *Scriptis*,

(2) sensibus. — sensibilibus Pr.

(3) quin. — quando Pr.

vel visus fugit sensisse in *Tertia Parte*, determinatio *Quodlibeti* videtur mihi rationabilior : quia ibi solum tractavit istam materiam a proposito et in formam; in aliis vero locis incidenter solum, et cum suppositione, et respondendo magis ad hominem quam ad rem.

Ad argumentum contra questionem (2) patet responsio per prædicta.

Et hæc de questione sufficiant. De qua benedictus Deus. Amen.

QUÆSTIO II.

UTRUM RESURRECTIO OMNIUM MORTUORUM ERIT IN EODEM INSTANTI

ALTERUM, circa quadragesimamtertiam distinctionem, queritur : Utrum resurrectio omnium mortuorum erit in eodem instanti.

Et arguitur quod non. Quia nullus resurget in instanti; ergo, etc. Consequentia patet. Antecedens probatur : quia nullus motus localis potest esse in instanti, nec subito, ut habetur in *de Sensu et sensato* (cap. 7); sed ad resurrectionem exigitur aliquis motus localis in collectione cinerum; ergo non fiet in instanti, nec subito.

In oppositum arguitur. Quia, 1. *Corinth.* 15 (v. 51 et 52), dicitur : *Omnes quidem resurgemus in momento, in ictu oculi.* Ergo resurrectio omnium erit subito.

In hac questione erunt tres articuli. In primo ponentur conclusiones. In secundo, recitabuntur objectiones. In tertio, ponentur solutiones.

ARTICULUS I.

PONUNTUR CONCLUSIONES

Quantum ad primum articulum, sit

Prima conclusio : Quod resurrectio mortuorum non solum fide tenetur, immo naturali ratione probabiliter convincitur.

Hanc ponit sanctus Thomas, 4. *Contra Gentiles*, cap. 79, ubi sic dicit : « Ad ostendendum resurrectionem carnis futuram evidens ratio suffragatur,

(2) questionem. — conclusionem Pr.